

point is that the types of functional ability, like scientific speaking, artistic and engineering are not synthesized in general functional educational process.

Therefore, it's relevant to train primary school teachers to form functional skills of younger learners with regards to the present research in the future. In our further researches we will consider the problem of the importance of constructive skills formation and the necessity of professional training of future primary school teachers to the formation of these skills.

Key words: *skill, ability, functional, functional skills, types of functional skills.*

УДК 371.4:844

Б. Ю. Оранюк

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДЛІТКІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В МЕРЕЖЕВОМУ СПІЛКУВАННІ

У статті розглядаються вікові особливості підлітків, які є учасниками мережевого спілкування. Висвітлено проблеми, які визначають поведінку дитини шкільного віку (5–8 класи) в мережевому спілкуванні.

Показано, які методологічні підходи використано в якості методологічної орієнтації щодо використання певної характерної сукупності взаємозалежних ідей, понять, принципів і способів розкриття феномену дослідження. Виділено основні протиріччя розвитку підліткового віку, які визначаються тенденціями розвитку індивідуалізації та соціалізації особистості. Запропоновано орієнтовну класифікацію агресивної поведінки підлітків в мережевому спілкуванні. Розкрито основні напрями педагогічного формування інформаційної культури в учнів у мережевому спілкуванні.

Ключові слова: *мережеве спілкування, кібербулінг, вікові особливості, формування, інформаційна культура.*

Постановка проблеми. Хаотичні трансформаційні процеси сучасного суспільства примушують людину часто пристосовуватися до нових умов, що викликає дискомфорт та певну агресію людини до зовнішнього середовища.

Аналіз феномену агресії, її сутності та природи в психолого-педагогічній і філософській літературі показує, що її амбівалентність визначає загальний розвиток соціуму й потребує педагогічного впливу на формування стійкості в дітей та молоді до агресії [1].

Відомо, що в онтогенезі школяра одним із складних періодів є підлітковий вік. У цей період відбувається не тільки корінна перебудова раніше сформованих психологічних структур, але й виникають нові психологічні утворення, закладаються основи свідомої поведінки, кристалізується загальна стратегія у формуванні моральних цінностей і соціальних установок.

Особливості підліткового віку в психології, педагогіці й фізіології розкрито в роботах Л. С. Виготського, Л. І. Божовича, П. П. Блонського, І. С. Кона, А. Н. Леонтьєва, А. Е. Личко, А. В. Мудрик, Е. І. Рогова, В. О. Сухомлинського, Д. Б. Ельконіна, Г. А. Цукерман та ін. Аналіз цих праць показав, що в наш час вікова межа відображає не тільки рівень

біологічного розвитку, а й соціальний статус особи, її інформованість про оточуюче середовище. Тобто, розглядаючи проблему агресивного підлітка, необхідно звертати увагу на те, що даний вік є не тільки біологічною, але й соціальною категорією. Саме в цей період проходить усвідомлення соціальних цінностей, формуванні життєвої позиції.

Дана проблема ускладнюється активним входженням у повсякденне життя дітей та молоді мережевого середовища спілкування (інтернет), яке на сьогоднішній день повністю контролює інформаційний простір людини, і значною мірою впливає на розвиток підліткової агресії.

Проведений аналіз літератури з проблем підліткової агресії в мережевому спілкуванні показав, що ефективність формування інформаційної культури учнів нерозривно пов'язана з рівнем розвитку особистості, урахуванням її вікових та індивідуальних особливостей [2; 3]. У зв'язку з цим актуалізується проблема дослідження характерних рис особливостей шкільного віку, що дозволить: виявити вік, у якому проблема кібербулінгу починає проявлятися і є найбільш вразливою для підлітка; розробити педагогічні заходи впливу на безпечне поведіння дитини в інформаційній мережі; сформувати у школярів уміння виявляти інформаційну загрозу та протидіяти потенційній агресії користувачів мережевого спілкування.

Мета статті – розкрити вікові особливості підлітків у контексті формування їх інформаційної культури в мережевому спілкуванні.

Методи дослідження. Методологічною основою даного дослідження є концептуальні положення філософії, педагогіки, психології про роль діяльності у формуванні інформаційної культури учнів у мережевому спілкуванні. У даній роботі діяльність представлено як специфічну форму людської активності та взаємодії з оточуючим середовищем, вона розглядається як головний феномен, що визначає теоретико-методологічні засади формування інформаційної культури учнів у мережевому спілкуванні.

Серед методологічних підходів, що забезпечують ефективність дослідження вікових особливостей підлітків у контексті формування їх інформаційної культури в мережевому спілкуванні нами були обрані особистісно-діяльнісний, системний та аксіологічний. Методологічний підхід у даній роботі являє собою певний акцент усієї сукупності змісту, методів, засобів і способів діяльності, які застосовуються в педагогічному процесі. Це дозволило нам використати методологічні підходи в якості методологічної орієнтації щодо використання певної характерної сукупності взаємозалежних ідей, понять, принципів і способів педагогічної діяльності.

Для з'ясування сучасного стану теорії і практики досліджуваної проблеми, визначення методологічних і теоретичних основ аналізу вікових особливостей підлітків у контексті формування їх інформаційної культури в мережевому спілкуванні нами використовувалися теоретичні методи (контент-аналіз, синтез, порівняння, узагальнення). З метою вивчення

практичного стану діяльності підлітків у мережевому спілкуванні використовувались емпіричні методи (анкетування, бесіда, пряме та непряме спостереження, метод експертних оцінок, самооцінювання).

Виклад основного матеріалу. У психолого-педагогічній літературі відмічається центральне протиріччя підліткового віку – між тенденціями до розвитку індивідуалізації та соціалізації особистості [4]. У науковій літературі й педагогічній практиці цей вік традиційно називають термінами «критичний», «конфліктний», «тяжкий» тощо. При цьому аналіз літератури показав, що на жаль, традиційно, до основної причини кризового стану підлітка відносять тільки фізіологічні зміни в його розвитку [1]. Це, на нашу думку, значно звужує визначення підліткового віку. Так, у фундаментальних наукових працях відомих учених Л. І. Божовича та Д. І. Фельдштейна показано, що статевая зрілість, як і інші зміни, пов'язані з розвитком організму, без сумніву впливають на розвиток дитини, але цей вплив є в межах ставлення підлітка до оточуючого середовища, коли підліток порівнює себе з друзями, дорослими. Крім того, в інформаційному суспільстві, коли йдеться про статус особистості, головними є не біологічні особливості особистості, а її місце в соціумі, уміння розпорядитися наявною інформацією, віртуально, через інформаційну мережу, приміряти на себе будь-які ролі, і від їх імені поводити себе в соціумі.

Відомо, що спілкування в підлітковому віці будується на основі **протиріччя** двох потреб: індивідуального відокремлення від дорослих і потребою в приналежності до певної групи друзів [5]. Аналіз літератури та педагогічне спостереження показали, що потреба в спілкуванні підлітків, які включені в групу, перетворюється в багатьох підлітків на стадне відчуття: вони не можуть, навіть малий проміжок часу, прожити без свого товариства [6].

Дослідження причин і характеристик агресивної поведінки підлітків у мережевому спілкуванні вимагає проведення певної класифікації підлітків, їх умовної типології. Так, Л. І. Божович, здійснюючи класифікацію складних підлітків, в основу типології поклав мотивацію їх поведінки [7]. Це дозволило йому виділити: а) підлітків, які активно намагаються задовільнити свої елементарні потреби; б) слабовольних дітей, які піддаються впливові друзів; в) підлітків, які діють під впливом істерії. У свою чергу, І. А. Невський тяжких підлітків розділяє за їх ставленням до навчання: а) педагогічно запусчені; б) соціально запусчені; в) надзвичайно соціально запусчені [8].

Щодо проблеми нашого дослідження (агресія в мережевому спілкуванні), найкориснішою є класифікація, запропонована Л. М. Семенюк [9]. Автор пропонує поділяти підлітків на основі певного типу поведінки з урахуванням їхніх особистісних потреб. Серед виділених автором чотирьох груп нас цікавить дві групи.

Першу групу підлітків характеризує конфлікт між деформованими і позитивними потребами, цінностями, ставленнями, поглядами. У них

переважає однобічність інтересів, пристосованість. Ці діти не намагаються досягнути успіху, апатичні, у їх поведінці переважає вербальна агресивність.

Другу групу підлітків виділяє відсутність певних інтересів, слабо деформовані потреби, обмежене коло спілкування. Вони мають слабку волю, залежні від більш сильних товаришів. Для них характерна типова боягузкість, мстивість. У їх поведінці переважає вербальна агресивність і негативізм [9, 51].

Запропонована орієнтовна класифікація агресивної поведінки підлітків дозволить у наступних дослідженнях дослідити причини агресивної поведінки підлітків в інформаційній мережі й розробити педагогічні заходи впливу, корекції та попередження агресивної поведінки підлітків.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє визначити характерні риси підліткового віку, які можуть створювати найбільш проблемну ситуацію по відношенню до кібербулінгу.

Це, насамперед, прагнення підлітка до самостійності, звільнення від опіки дорослих, стосунки з дорослими аж до агресії як форма самоутвердження; агресія як прояв групової солідарності; проблеми субкультури; копіювання агресії дорослих (агресивний як дорослий); відмова від звичних норм поведінки; агресія як реакція протесту на складності у взаємостосунках з однолітками, несформованість життєвих орієнтирів.

Однією з головних тенденцій перехідного віку є переорієнтація підлітка з батьків, учителів, дорослих на ровесників, більш менш рівних собі по статусу. Ця переорієнтація може проходити поступово або скачкоподібно й бурно, вона проходить по-різному, але переорієнтація проходить обов'язково. Потреба в спілкуванні з однолітками, яких не можуть замінити батьки, виникає в дитини в 4–5 років, і найбільш потрібна в 13–15 років, коли проходить статеве дозрівання [10]. Поведінка ж підлітків за самою сутністю є колективно-груповою. Підтвердженням цьому є робота І. С. Кона, у якій автор виділяє три групи причин, що підтверджують дане положення [10].

По-перше, спілкування з ровесниками, дуже важливий специфічний канал отримання інформації; по ньому підлітки дізнаються про ті речі, про які їм не повідомляють дорослі.

По-друге, це специфічний вид міжособистісних відносин. Групові ігри й інші види спільної діяльності в групі формують необхідні навички соціальної взаємодії, вміння підпорядковуватися колективній дисципліні й у той самий час відстоювати свої права, співвідносити особисті інтереси з колективними. Адже поза групою ровесників, де відносини будуються принципово на рівних паритетних умовах, статус потрібно заслужити й уміти його підтримувати, дитина не може виробити в собі необхідні для дорослого комунікативні якості.

Внутрішня позиція підлітка, по відношенню до школи, складається з його ставлення як до закладу, де проходить процес навчання й освоєння знань, його взаємостосунки з учителями й учнями. Чим старший стає підліток, тим його ставлення до школи характеризуються зростанням свідомості й одночасно поступовим «відходом» від школи. Це дуже добре показано в роботі Л. І. Божович [7].

Звідси й неоднозначне ставлення підлітків до вчителів і однокласників. Так, І. С. Кон [10, 88], виділяє низку образів учителів, які є у свідомості дитини.

Якщо в перших класах діти проявляють до вчителя велику повагу, інтерес, вважають його абсолютним авторитетом, то в 5–6 класах, учитель як особистість стає для дітей менш авторитетною фігурою. У цей час зростає авторитет ровесників і старших друзів, зростає інтерес до спілкування з ними. По мірі переходу в старші класи це зростання посилюється.

Поряд із зовнішніми змінами характеру спілкування проходить його внутрішня зміна, яка виражається в тому, що змінюються теми й мотиви спілкування. Якщо в перших класах авторитетом для спілкування є однокласники, які мають позитивний імідж у класі (добре вчать, хвалять учитель тощо), то на початку підліткового віку проявляються ознаки нової мотивації у виборі міжособистісного спілкування, перевага надається дітям, яким характерна незалежна поведінка, самостійність у прийнятті рішень. Якщо врахувати досліджуваний нами феномен «кібербулінг», то звичайно стає зрозумілим, як розширюється коло спілкування в підлітків, у якому вони потенційно можуть потрапити під вплив «агресора».

Так само, як людина повинна навчитися працювати, так само вона повинна вміти вчитись і спілкуватись. І якщо стосовно навчання розроблено багато психолого-педагогічних рекомендацій, то стосовно спілкування, а особливо в електронній мережі, теоретичні розробки та практичні рекомендації відсутні. Крім того, низка науковців відмічають, що при організації системи навчання неможливо навчити дитину вчитись без уміння спілкуватися з однокласниками [11].

Предметом навчальної діяльності є узагальнений досвід знань, диференційований на окремі науки. Парадокс навчальної діяльності в школі полягає в тому, що, засвоюючи знання, дитина сама в цих знаннях нічого не змінює. Предметом зміни, у процесі навчальної діяльності стає сама дитина. Тому розвиток умінь спілкуватися через використання в процесі навчання засобів електронної мережі є одним із напрямів діяльності педагога, що впливає на розвиток і формування інформаційної культури підлітка.

Ще однією важливою особливістю шкільного віку, яка відіграє суттєву роль у формуванні їх інформаційної культури, є кооперація з ровесниками. Важливими для нашої роботи стали дослідження Г. А. Цукерман, про роль кооперації з ровесниками в психічному розвитку школяра [12]. У

контексті нашого дослідження, такий підхід дозволить визначити, чи є співробітництво між дітьми ефективною педагогічною умовою формування інформаційної культури. У дослідженнях Г. А. Цукерман показано, що кооперація з ровесниками впливає на процес інтеріоризації інакше, ніж кооперація з дорослими. Г. А. Цукерман розглядає кооперацію з ровесниками як проміжну ланку між початком формування нової діяльності при кооперації з дорослими й повністю самостійною діяльністю.

Ще однією особливістю досліджуваного віку підлітків є зростаюча з кожним роком здатність до абстрактного мислення, проходить зміна співвідношень між конкретно образним і абстрактним мисленням на користь останнього. Суттєві зміни проходять в інтелектуальній діяльності.

Важливою особливістю даного віку є формування активного самостійного мислення.

Сприйняття підлітка базується не тільки на емоціях, але й характеризується вибірковістю, аналізом події. Значно збільшується об'єм пам'яті, логіки в пошуку істини. Пам'ять підлітка, як і увага, постійно набувають рис організованих, регульованих і керованих процесів.

Аналіз робіт В. І. Андреева, Л. С. Виготського, В. В. Давидова, Л. В. Занкова, Ю. М. Орлова, Г. А. Цукерман та ін. показав, що мислення підлітків у підлітковому віці має певну пластичність, тому є можливість його якісно змінювати в результаті навчально-пізнавальної діяльності, яку можна органічно включити в педагогічно керований процес формування знань з інформаційної культури.

Так, В. В. Давидов, у роботі [13] показав, що під час створення певних педагогічних умов підлітки можуть оволодівати розумово-теоретичною, рефлексуючою свідомістю та мисленням.

Для того, щоб розкрити, як впливає процес мислення учнів на формування інформаційної культури, необхідно зрозуміти, як проходить розвиток мислення в цьому віці.

Узагальнюючи погляди Ж. Піаже, нами була використана його позиція, що дитяча думка характеризується усвідомленістю й підсвідомою інтуїтивністю, саме тому при формуванні інформаційної культури в підлітків важливо встановити, що ними усвідомлено і прийнято, а що не усвідомлено.

Такий підхід вимагає розглянути систему моральних норм, якою володіє підліток, і яка є показником, що дозволяє формувати вміння підлітка виявляти інформаційну агресію.

У цьому віці формується так звана «внутрішня позиція» підлітка. Ця позиція представляє собою свідоме ставлення підлітка до себе, до оточуючих людей, подій, яке підліток може виразити словами і своїми діями. Виникнення внутрішньої позиції стає переломним моментом у подальшій долі підлітка, визначає початок його індивідуального, відносно самостійного особистого розвитку [14]. У цей час бурхливо розвиваються

почуття підлітків, які є дуже вразливими, нестійкими, піддаються зовнішнім впливам. Саме на цьому фоні проходить формування світогляду підлітків, їх моральних переконань та ідеалів.

Факт становлення такої позиції проявляється в тому, що в свідомості підлітка виділяється система моральних норм, яких він дотримується завжди, незалежно від обставин. Дослідження, проведені Ж. Піаже, дозволяють нам зрозуміти, як підлітки різного віку оцінюють існуючі норми моралі, які судження вони використовують при цьому [14]. Ж. Піаже показав, що моральний реалізм – це стійке, однозначне розуміння добра і зла, що ділить все існуюче тільки на дві категорії: на добре і погане. Моральний релятивізм, який проявляється в дітей приблизно з одинадцяти років, заснований на переконаннях, що кожна людина має право на справедливе й поважне ставлення до себе й у кожному вчинку можна побачити як моральне виправдання, так і засудження.

Підлітки, які у своєму розвитку піднялися до рівня морального релятивізму (як правило 12–14 років), вважають, що деколи можливо ігнорувати, не рахуватися з думкою дорослих і робити вчинки відповідно до інших норм моралі [15]. Знаходячись на стадії морального релятивізму, спілкуючись між собою, підлітки вірять у те, що існує лише одне істинне правило спілкування, вони признають, що правила спілкування можна змінювати, і готові з загальної згоди їх змінити. У період морального релятивізму підлітки оцінюють людей за наслідками їх діяльності, а не за намірами, які вони висловлюють. Для них будь-який учинок, який призвів до негативного результату, є поганим, незалежно від того, чи він здійснений цілеспрямовано чи випадково, з добрими чи поганими намірами. Старші підлітки більше звертають увагу на наміри, і за намірами судять про характер вчинків [14].

Для нашого дослідження становлять інтерес роботи з розвитку моральних суджень у дітей Л. Колберга, який розширив, конкретизував і поглибив ідеї Ж. Піаже. Він встановив, що на доконвенціональному рівні розвитку моралі діти, дійсно, частіше оцінюють поведінку за наслідками, а не на основі аналізу мотивів і змісту вчинків. Спочатку, на першій стадії цього розвитку, підліток вважає, що людина повинна підпорядковуватися правилам для того, щоб уникнути кари за їх невиконання. На другій стадії виникає думка про корисність моральних дій, що супроводжується заохоченням. У цей час моральною вважається будь-яка поведінка, за яку можна отримати заохочення, або така, яка, задовольняючи особисті потреби другої людини, не заважає задовольнити свої потреби комусь іншому. У процесі формування вміння виявляти інформаційну загрозу ми вчимо підлітка уникати небезпеки, яку може містити інформація, що є в інформаційному середовищі. Але нам необхідно навчити підлітків робити цей вибір самостійно, знаючи, що правил, якими він повинен підпорядковуватися, немає, як немає заохочень і покарань [15].

Таким чином, у роботі з підлітками з формування їх інформаційної культури, необхідно враховувати цю особливість їхнього віку та створити такі педагогічні заходи впливу, які б сформували в учнів уміння робити моральний вибір у випадку виникнення інформаційної агресії в мережі спілкування.

Особливе значення для розвитку в цьому віці має симулювання і максимальне використання мотивації досягнень у навчальній, трудовій та ігровій діяльності підлітків. Посилення ролі мотивації для подальшого розвитку підлітка в досліджуваному віці має низку переваг. У дитини формується достатньо стійка особиста риса – мотив досягнення успіху, який домінує над мотивом невдач, що сприяє розвитку інших здібностей підлітка [13–16].

У цьому віці діти ще не зовсім здатні до повноцінного вироблення власних моральних переконань. Засвоюючи певну моральну істину, дитина бере до уваги думки своїх старших товаришів. Відносна несамостійність морального мислення й велика залежність від однолітків визначають її легке сприйняття інформації на віру, без відповідного контролю, перевірки [13–16]. Тому на заняттях із формування інформаційної культури необхідно весь час створювати ситуацію успіху, домінантою повинна бути думка, що агресію ззовні можна подолати.

Для цього, з урахуванням вищевикладених особливостей розвитку підлітків досліджуваного віку, необхідно у процесі розроблення системи педагогічних умов формування інформаційної культури намагатися викликати й підтримувати постійний інтерес в учнів до проблеми. Тому створення таких педагогічних задач, коли учасники навчання мають можливість побувати в різних соціально-психологічних ролях, які можливі в кібербулінгу, є однією з умов успішного формування інформаційної культури підлітків.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, проведені дослідження психолого-педагогічних аспектів особливостей розвитку підліткового віку показали, що при формуванні інформаційної культури в учнів 5–8 класів необхідно враховувати, що :

- для учнів 5–8 класів авторитет учителів не є настільки високим, щоб вони довіряли їм свої особисті проблеми інтимного характеру, що появляються при кібербулінгу, але в той самий час довіряє інформації, яка йде від учителя;
- пізнавальні інтереси учнів 5–8 класів сформовані, у нього вже частково сформована система моральних цінностей;
- урахуваючи вікові особливості учнів 5–8 класів, заняття з формування інформаційної безпеки в мережевому спілкуванні бажано проводити за рахунок годин, виділених на позакласну роботу. Заняття доцільно проводити в ігровій формі, з моделюванням ситуацій максимально наближених до реальних, з програванням соціально-психологічних ролей;
- необхідною умовою формування інформаційної культури учнів у мережевому спілкуванні є співпраця між батьками, учнями й

учителями. При цьому вчитель у процесі формування інформаційної культури повинен стати центром навчальної ситуації та повинен допомагати батькам і учням засвоїти нові знання та сформувати вміння виявляти загрозу в мережевому спілкуванні. Перевагу вчитель повинен надати особистісно-орієнтованим педагогічним технологіям навчання;

- головною метою навчання учнів повинен бути розвиток їх критичного мислення, спрямований на виявлення загрози в мережевому спілкуванні і самостійності в прийнятті рішень щодо подальшої своєї діяльності в мережевому спілкуванні.

Таким чином, розглянувши особливості підліткового віку в контексті формування інформаційної культури учнів 5–8 класів, стає зрозумілим, що **перспективи подальших наукових розвідок** повинні полягати у встановленні умов успішного формування імунітету підлітків проти агресій у мережевому спілкуванні. Потрібно встановити, які знання й уміння необхідно сформувати в учнів, щоб вони могли виявляти агресію та протидіяти їй у мережевому спілкуванні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бандура А. Подростковая агрессия. Изучение влияния воспитания и семейных отношений / А. Бандура, Р. Уолтере : пер. с англ. Ю. Брянцева и Б. Красовского. – М. : Апрель-Пресс ; ЭКСМО-Пресс, 1999. – 512 с.
2. Арестова О. Н. Коммуникация в компьютерных сетях: Психологические детерминанты и последствия / Леонид Бабанин, Александр Войскунский // Вестник Московского университета. – 1996. – серия 14. – № 4. – С. 14–20.
3. Найдьонова Л. А. Кібер-булінг або агресія в інтернеті: способи розпізнання і захист дитини : методичні рекомендації / Л. А. Найдьонова. – К., 2011. – Вип. 4. – 34 с. – (Серія «На допомогу вчителю»).
4. Кирьякова А. В. Диагностика и прогнозирование ценностных ориентации школьников [Текст] / А. В. Кирьякова // Ориентация и деятельность школьников : сб. науч. тр. / под ред. Т. К. Ахаян, А. В. Кирьяковой. – М. : Педагогика, 1991. – С. 56–70.
5. Менчинская Н. А. Проблемы обучения, воспитания и умственного развития школьника / Н. А. Менчинская. – М., 1989.
6. Подольский А. И. Становление познавательного действия: научная абстракция и реальность / А. И. Подольский. – М., 1987.
7. Божович Д. И. Личность и ее формирование в детском творчестве / Д. И. Божович. – М., 1968. – 113 с.
8. Невский И. А. Трудный успех / И. А. Невский. – М. : Просвещение, 1981. – 112 с.
9. Семенюк Л. М. Психологические особенности агрессивного поведения подростков и условия его коррекции : учебное пособие / Л. М. Семенюк. – М., 1998. – 96 с.
10. Кон И. С. Психология ранней юности / И. С. Кон. – М. : Просвещение, 1989. – 192 с.
11. Социальная психология / под ред. А. В. Петровского. – М. : Просвещение, 1987. – 224 с.
12. Цукерман Г. А. Опыт типологического анализа младших школьников как субъектов учебной деятельности [Текст] / Г. А. Цукерман // Вопросы психологии : сб. науч. тр. – М., 1999. – № 6.

13. Давыдов В. В. Возрастные особенности учащихся и их учет в организации учебно-воспитательного процесса / В. В. Давыдов, Д. Б. Эльконин, Д. И. Фельдштейн. – М. : Изд-во АПН СССР, 1975. – 230 с.

14. Психология человека от рождения до смерти: Младенчество. Детство. Юность. Взрослость. Старость / Аверин В. А., Дандарова Ж. К., Дергач А. А., Зазыкин В. Г. ; под общ. ред. А. А. Реана. – СПб., 2001.

15. Психология развития / сост. и общая редакция: авторский коллектив сотрудников кафедры развития дифференциальной психологии СПбГУ. – СПб, 2001.

16. С чего начинается личность. – М. : Политиздат, 1979. – 238 с.

РЕЗЮМЕ

Оранюк Б. Ю. Возрастные особенности подростков в контексте формирования информационной культуры в сетевом общении.

В статье рассматриваются возрастные особенности подростков, которые являются участниками сетевого общения.

Показано, какие методологические подходы предложено в качестве методологической ориентации для использования некоторой характерной совокупности взаимосвязанных идей, понятий, принципов и способов раскрытия феномена исследования. Выделены основные противоречия развития подросткового возраста, которые определяются тенденциями развития индивидуализации и социализации личности. Предложена ориентировочная классификация агрессивного поведения подростков в сетевом общении. Раскрыты основные направления педагогического формирования информационной культуры у учащихся в сетевом общении.

Ключевые слова: сетевое общение, кибербулинг, возрастные особенности, формирование, информационная культура.

SUMMARY

Oraniuk B. Age peculiarities of teenagers in the context of informational culture formation in network communication.

This article deals with the age peculiarities of teenagers who are the participants in network communication.

The methodological basis of this study is conceptual provisions of philosophy, pedagogy, psychology about the functional role in formation of students' information culture in networking. This paper presents function as a specific form of human activity and interaction with the environment, it is considered as a major phenomenon that determines the theoretical and methodological basis in formation of informational students' culture in network communication.

It is shown that considering the problem of features of students' adolescent age that participate in network communication, must pay attention to the fact that this age is not only a biological but also a social category.

It is established that school should teach person to communicate, study, work as well as it should teach network communication.

There are basic age peculiarities of teenagers of the 5–8 form who are participants of network communication. The indicative classification of adolescents' aggressive behavior in network communication and recommendations for forming students' informational culture in network communication are suggested.

It is stressed that a necessary condition for the formation of information culture of students in the communication network is collaboration between parents, students and teachers. In this case, the teacher in the process of formation of information culture should become a center of learning situations and help parents and students to learn new skills and to improve skills to identify the threat in online communication. The teacher should give preference to the personality-oriented pedagogical technologies of teaching.

It is shown that the prospects for further studies should consist in establishing the conditions of successful immunity formation against aggression in adolescents' network communication. It is necessary to establish what knowledge and skills should be formed in students so that they can detect aggression and oppose it in network communications.

Key words: *network communication, cyber bullying, age peculiarities, formation, information culture.*